

1968, 29. květen, Praha. - Prozatímní ústřední výbor K 231 květnovému zasedání ústředního výboru KSČ. Dopis, který vysvětluje vznik sdružení bývalých politických vězňů a navrhuje dialog k překonání vzájemné nedůvěry.

Členům

Ústředního výboru Komunistické strany Československa
shromážděným k plenárnímu zasedání
v květnu 1968.

Vážené shromáždění,

obracíme se k vám o porozumění, pomoc a spolupráci. Zaslechli jsme v posledních týdnech hlasy, vyjadřující se o našem sdružení s dvojnáznými nápověďmi i se zřetelným podezíráním. Mluví-li se o »protisocialistických výstřelcích«, jsme sice klidni před svědomím i před zákony, ale rozum a zkušenost nám napovídají, že více či méně se tato slova vztahují na nás, anebo - ač jsme nebyli přímo jmenováni a snad ani míněni - jsme veřejností považováni za jejich předmět.

Pokládáme za potřebné k vám otevřeně promluvit, protože se nehovoří toliko o projevech či skutcích jednotlivců, ale o celých organizacích s antisocialistickými záměry.

Dovolte, abychom vám položili otázku, zda opravdu věříte, že bychom chtěli v době tak vážné ohrozit svoji svobodu v tom smyslu a hodnotě, jaké má pro bývalé vězně - protistátním vystoupením, jež by mohlo mít nedozírné následky pro všechny náš lid, ale především pochopitelně pro nás samotné?

Zároveň se ptáme, zda opravdu věříte, že zamýšlíme utvořit opoziční stranu, prostě vůbec politickou stranu z našeho nesourodého členstva, zahrnujícího socialistické dělníky i katolické preláty, mladé intelektuály i maloměstské řemeslníky, uvědomělé odbojáře a vedle nich rolníky, kteří dokázali stejně málo porozumět předpisům, jež měli dodržovat, jako zákonům, podle kterých byli odsuzováni?

Tážeme se, zda opravdu věříte, že my všichni dohromady, přibližně patnáctina počtu členů komunistické strany, když ještě značný podíl našeho členstva tvoří přestárlí a těžce nemocní, bychom chtěli rozpoutat konflikt s vámi, se silou nejen mnohonásobně početnější, ale ovládající nadto celou státní výkonnou moc?

Ne, my nejsme politickou organizací, nemůžeme jí být a ani bychom se jí stát nechtěli. Máme jiné cíle a jsme jedinou organizací v republice, jež je otevřena už předem se záměrem působit pouze dočasně - jakmile budou zajištěny a provedeny rehabilitace a vytvořen demokratický řád osobních a občanských zaručených práv, rozejdeme se.

K 231 není veden ani politiky z povolání, ani osobami, jež by zamýšlely do politiky vstoupit. V Prozatímním ústředním výboru zasedají vedle sebe důchodci - právník, zdravotní sestra, generál a univerzitní profesorka -, kteří na nějakou veřejnou kariéru nemohou pomýšlet už pro věk a zdravotní stav, spolu se skladníkem, jenž by si přál být opět středoškolským profesorem, s instalátérem, který nehodlá od svého řemesla odejít, se železářem, pracujícím znovu jako učitel, s důstojníkem, zaměstnaným na státním statku, se studenty, doufajícími, že po létech dokončí studia, a s vědeckým pracovníkem, jehož největší starostí je zdar připravovaného mezinárodního kongresu geologů.

Posuďte, zda tito lidé jsou nebezpečím pro stát a pro obecný pořádek, zda jimi vedená organizace, kladoucí si za cíl bezvýhradně podpořit úsilí, jež jste vy sami zahrnuli do svého Akčního programu, může republiku a její budoucnost ohrozit.

Dovedeme pochopit, že mezi vámi se mohou vyskytnout výhrady vůči některým příslušníkům našeho klubu, ale prosíme vás, abyste i vy chápali, že také v našich řadách přemáháme nedůvěru vůči vaší straně, pramenící z toho, že na mnoha významných místech působí dosud ti, kdo vtiskli pečeť předcházejícímu období, neblahému pro nás i pro vás a pro vaše cíle.

Ptáme se však, komu a čemu by prospěla nedůvěra, podezírání a nevěřivost mezi vámi a námi? Protože jsme přesvědčeni, že by uškodila zájmům, jež jsou nám společné, [rozhodli jsme se nediskutovat choulostivé otázky našeho vzájemného vztahu veřejně, ale obracíme se přímo na vás jako na svrchované představitele československých komunistů. Dbáme a vždy budeme úzkostlivě dbát o naprosto korektní vztah k vám jako celku.

Snadno si umíme představit, že mezi vámi se ozvou pochyby o upřímnosti našeho ujištění, že hodláme podporovat program, který jste vypracovali vy. Zajisté, dosud nikdy nenabízela sdružení

bývalých politických vězňů spolupráci straně, za jejíž vlády byli tito muži a ženy věznění. Dosud nikde a nikdy v celých dějinách však podobná organizace nevznikla. Jsme si plně vědomi přímo historického významu této skutečnosti a ona dotváří povahu našeho vztahu k vám. Nepředstíráme jej podle potřeb dne; rozvíjel se už dávno před letošním jarem, již tenkrát, když se věznění odbojáři začali setkávat se svými komunistickými spolubojovníky.

Tušíme, že vás překvapuje, v jak krátké době jsme dokázali vybudovat svoji organizaci. Mýlili byste se ale, kdybyste z toho vyvozovali důkaz její nebezpečnosti. Organizace vyrůstající bez kladných záměrů by v podobném čase nedokázala ani zlomek toho, co K 231; nepřátelství a nenávisť jsou slabou hnací silou - vždyť vy sami to víte nejlépe. Mluvíme nyní k starším mezi vámi, k těm, kdo pamatují, jak obnovovali v květnu 1945 stranu zdecimovanou šesti roky perzekuce: i tenkrát to byly přece především pozitivní cíle, jež vám dodávaly energie.

Kdybychom byli skutečně nepřáteli republiky, jednali bychom dnes jinak. Ani by nás nenapadlo se sdružovat a vystupovat na veřejnost. Vybrali bychom si tolikrát bohužel osvědčenou cestu nejmenšího odporu, přijali bychom případný rehabilitační zákon⁴ takový, jaký byste jej sestavili, a hleděli bychom se místo otevřených činů raději kradmo vetřít do přízně těch z vás, na nichž bychom byli jako jednotlivci závislí, a rozhodně bychom s vámi nemluvili jako dnes - jako svobodní občané se svobodnými občany.

Osou současného veřejného života je demokratizace - zahrnující v sobě i nápravu starých křivd - a póly této osy jsme se logikou dějin stali my a vy. Političtí vězňové ztraceli svobodu za vlády vaší strany, za její vlády se však také vrátili do života a mohli se i sdružit k podpoře svých požadavků, jež sami vy prosazujete a uskutečňujete. Zahájili jste obnovu československé demokracie a v nás vám vznikl živoucí důkaz, že nezůstáváte toliko u prohlášení a slibů.

Nepochybně jste zpraveni, že v očích domácí i zahraniční veřejnosti jsou právě svobodně pracující nekomunistické organizace nejpresvědčivějším důkazem, že Komunistická strana Československa nejen vyhlásila demokratizační program, ale poskytla i opravdový prostor k jeho uskutečnění. Náš osud jako jednotlivců neodlučně spojený s osudem K 231 se stává zkušebním kamenem budoucnosti československého socialismu jako socialismu demokratického, snášenlivého, lidského.

Nicméně bychom neměli práva žádat vás o partnerství a spolupráci, kdybychom se vám mohli nabídnout pouze jako reklamní štít. Obracujeme se na vás, činíme tak proto, že máme co vám nabídnout.

Nejsme jenom důchodci a invalidé; mezi námi jsou desetitisíce zdatných pracovníků, kterým bylo po dvě desetiletí odpíráno a znemožňováno uplatnění v jejich oborech. Představují bohatství, jakému se nemůže vyrovnat sebevětší půjčka ve zlatě; tento kapitál máte na dosah ruky. Bude však doopravdy využit - ne z vašeho rozhodnutí, ale silou věci - pouze tehdy, obnoví-li se mezi vámi a námi stejně jako mezi všemi občany naší země pocit vzájemné důvěry a jistoty. Republika ale nezíská jenom obětavé plodné pracovníky; každý z nich bude za příležitost a důvěru platit věrností, hodnotou, jakou nelze koupit nikde na světových trzích, která však na světovém fóru dobývá státu dobré jméno a pevné postavení.

Především se my jako první postavíme kdekoliv a kdykoliv proti každému, kdo by chtěl z jakýchkoli pohnutek ohrozit naše společné dílo. Považujeme za samozřejmé, že s právy získáme i povinnosti a zodpovědnost. Řekli jsme už veřejně a závazně, že socialismus je pro nás samozřejmostí, a chápeme nesnadnost úkolů, jež řešíte - jsme po létech ve věznicích a táborech nejen důslední, ale i uvážliví a trpěliví.

Navrhujeme vám proto čestnou dohodu, že zanecháme vzájemných nejasných invektiv a nepodložených rekriminací a věnujeme se hledání spojovacích bodů a předmětů společného zájmu. Jsme přesvědčeni, že jich je víc, než by se nezasvěcenému pozorovateli zdálo - vždyť vy na nás a my na vás se dnes díváme jinak než před léty. Není důvodu, proč bychom nemohli ve všeobecném smíru najít východisko k budoucnosti. Vedoucí úloha vaší strany by potom nebyla článkem Ústavy, ale životnou skutečností.

Potlačit je snadnější než získat. Umlčet je snadnější než přesvědčit. Zakázat je snadnější než porozumět.

Potlačením, umlčením a zákazy však nikdy v dějinách žádné hodnoty nevznikly. Ukázalo se dokonce, že je to nedostatečně málo k pouhé jejich ochraně.

Represe sice láká zdánlivou okamžitou účinností, ale zřídka kdy přinesla řešení a nadto pokaždé skrývala zárodek nebezpečí pro toho, kdo se k ní uchýlil. Byla prvním osudovým krokem; další už následovaly takřka samočinně. Potlačující nevítežzí, omezuje však sama sebe, neboť ohraničuje prostor, v němž mohou působit jeho ideje. Odnímá-li tedy svobodu potlačenému, připravuje se o ni zároveň sám. A co více - taková je přece zkušenost padesátých let -, uvolňuje síly, jež se snadno vymknou jeho záměrům a ovládnutí.

Základem, východiskem rozvoje republiky je socialistický společenský řád. Podmínkou jejího rozvoje je svoboda se zárukami občanských práv, s úctou k zákonům a s ustálenými jistotami. Cestou rozvoje je náročné, nepředpojaté a neúnavné hledání a tvořivá práce.

My všichni, kdo žijeme a pracujeme v těchto obtížných časech, se někdy až příliš noříme do bezprostředních úkolů. Přece ale stojí za to pokusit se naši dobu vidět z odstupů, očima dosud nenarozených historiků, kteří celý náš složitý, rozporný a protikladný dnešek shrnou do jediného odstavce.

»Českoslovenští komunisté položili v roce 1968 základy socialistické demokracie, svobody, spravedlnosti a snášenlivosti a sjednotili svým podnětem, příkladem a důsledností kolem sebe rozhodující většinu národa, jeho zdravé, tvořivé síly, které v následujících letech dokázaly přeměnit Československo v moderní vyspělou svobodnou zemi, těšící se nebývalé hluboké vážnosti ve světě.«

Dějinný vývoj může ovšem probíhat i skončit jinak. Jsme si plně vědomi vážnosti rozhodování, jež se stalo údělem našich dnů, a pamatujeme zejména, že obrat mnohokrát v historii nastal zdánlivě drobným a nevýznamným krokem, často určeným lhostejností, ukvapeností či setrvačností, jehož dosah si současníci uvědomili teprve později - teprve příliš pozdě.

Dovoláváme se vaší politické zkušenosti a vaší státnické moudrosti spolu s vaší prokázanou velkorysostí: posuďte, zda se sobeckými cíli či s postranními úmysly bychom z příležitosti poskytnutých letošním jarem zvolili právě tu nejnesnadnější a nejodpovědnější možnost spolupracovat na obrodě Československa, a konečně zda bychom - odmítající vás ignorovat i provokovat zrovna jako neochotni komukoliv podlézat - k vám promluvili přímou řečí svobodných občanů. Uvažte význam vzniku a působení K 231; je naše sdružení nahodilou komplikací veřejného života, anebo vaším úspěchem, dokazujícím, že jste získali širokou, opravdovou a spontánní důvěru k vašim záměrům a zárukám?

Věříme, že dokážete posoudit s našimi otázkami i naše návrhy a podněty; jsme kdykoliv připraveni předložit vám je v konkrétní podobě a společně s vámi hledat řešení důstojné naší zemi a cílů, jež vás a nás spojují.

Za Prozatímní ústřední výbor K 231

Karel Nigrin v.r. Jaroslav Brodský
předseda tajemník

APV, f. O. Černík - sekretariát předsedy vlády, PV 1241/68, květen 1968. - Opis psaný strojem A4, 8 s.